

Jennifer Senior

TĖVYSTĖS PARADOKSAI

Kaip vaikai keičia
tėvų gyvenimus

Alma littera

Įvadas

VIENOKIĄ TĖVYSTĖS VIZIJĄ susikuriame savo fantazijose, ir visai kitokia egzistuoja žemiškoje kasdienybėje. Pavyzdžiui, Andželina Houlder kaip tik dabar susiduria su šia prieštara: jos trejų metų sūnus Elis ką tik paskelbė prišlapinęs kelnaites.

– Supratau, – sako Andžė vos žvilgtelėjusi. Tiksliai pagal dienotvarkę ji kepa viščiuką su parmezanu pietums. Trečią po pietų prasideda jos vakarinė pamaina ligoninėje. – Eik į viršų ir persirenk.

Elis stovi ant kėdės virtuvėje ir renka gervuoges.

– Aš negaliu, – sako jis.

– O kodėl gi ne?

– Negaliu.

– Man regis, kad gali. Esi didelis berniukas.

– Negaliu.

Andžė nusitraukia virtuvės pirštinę nuo rankos.

– Ir ką dabar daryti mamytei?

– Permauti man kelnytes.

– Ne. Aš gaminu valgyti. Bėda bėdelė.

Elis pradeda verkšlenti. Andžė meta darbus. Jai pikta, juokinga, bet svarbiausia – visiškai neaišku, ko griebtis. Knygose apie vaikų auklėjimą turėtų būti kokios nors taisyklės, kaip užbaigti šitą juokingą dialogą, bet šią akimirką ji neturi laiko ieškoti išmin-

ties. Reikia pagaminti pietus, išplauti indus ir dar spėti persirengti slaugytojos chalatu ir kelnėmis.

– Kodėl negali persirengti pats? – klausia ji. – Pasakyk man nors vieną priežastį.

– *Aš negaliu.*

Andžė įbėda žvilgsnį į sūnų. Tiesiog matau, kaip ji greitai stengiasi išspręsti lygtį, ties kuria laužo galvą visi tėvai, vaikų užspeisti į kampą ir ieškantys, kaip be didelių nuostolių rasti išeitį. Be abejonės, Elis gali persirengti ir paprastai jam tai puikiai pavyksta iš karto: kitaip nei dauguma trimečių, jis išsyk pataiko koją į reikiama kelnių klešnę ir apsivelka marškinėlius gerąja puse. Teoriškai ji dar gali pasiekti savo.

– Galbūt užlipsi į viršų ir atsineši naujus drabužius, kad galėčiau tave perrengti? – prašo ji kiek pasvarsčiusi. – Gal galėtum surasti žalius marškinėlius ir kelnaites? Savo baltinių dėžutėje.

Suaugusio požiūriu, toks pasiūlymas – puikus kompromisas, padedantis kiekvienam konflikto dalyviui neprarasti veido, situacija be pralaimėtojų. Tačiau Eliui – treji, ir jam toks atsakymas netinka. Neskubėdamas jis pasiekia Andžės kuprinę.

– Manau, kad Zėjus norėtų šito, – sako jis ir išžvejoja dribsnių batonėlį. Zėjus, kaip jie sutrumpintai vadina Zeivierą, yra jo jaunesnysis brolis.

– Ne, jis nenori, – ramiai, bet tvirtai sako Andžė. Ji puikiai žino, kad dėl šito negali nusileisti, todėl laikosi savo pozicijos. – Man reikia, kad padarytum tai, ko prašau. Tu manęs tiesiog negirdi...

Elis toliau rausiasi rankinėje. Andžė prieina ir pirštu beda į laiptus.

– Man reikia, kad padėtum! – protestuoja Elis.

– Ne, nereikia, – atkerta ji. – Sudėjau visus tavo drabužius ten, kur visada. Lipk viršun ir pasiimk.

Praeina kelios neramios sekundės. Kaip kariauti su trejų metų vaiku?!

Ji sąmokslininkiškai žvilgteli į Zėjų. „Atrodo, tavo brolis visai išpaiko. Ir ką mums su juo daryti?“

Elis atsidūsta, bet nusileidžia ir lėtai pėdina į savo kambarį. Po geros minutės pasirodo laiptų viršuje nuogas it kupidonas ir meta žemyn švarių žalių apatinių porą.

– Tu *radai* savo žalias kelnaites, – šūkteli Andžė. – Neblogai!

Ji nušvinta ir puola jų gaudyti tarsi tai būtų nuotakos mesta puokštė.

GALIMA DRĄSIAI SAKYTI, kad, kol neturėjo vaikų, Andžė negalėjo įsivaizduoti, kad kada nors džiaugsis matydama, kaip darželinuko kelnaitės sklendžia nuo laiptų žemyn. Greičiausiai ji negalėjo įsivaizduoti ir sudėtingų derybų, į kurias reikės leistis, kad šitai pagaliau įvyktų. Ir kad šios derybos, iš pradžių juokingos ir jaudinamos, netrukus taps jos kasdienybe. Vakaraus Andžė dirbo psichiatrijos ligoninės slaugytoja, po darbo tapydavo ir važinėdavo dviračiu, poilsio dienomis su vyru leisdavosi į žygius prie Minehahos krioklių. Gyvenimas priklausė tik jai.

Vis dėlto, kad ir kokie planuojantys ir tvarkingi būtų, žmonės gali padaryti labai nedaug rengdamiesi tėvystei. Jie gali nusipirkti visas knygas, stebėti draugus ir artimuosius, prisiminti savo vaikystę, bet šią atsietą patirtį ir realybę skiria šviesmečiai.

Būsimieji tėvai neturi supratimo, kokie bus jų vaikai; neįsivaizduoja, kaip gyventi, kai tavo širdis niekada nebebūna laisva; nežino, kam gali prireikti keliskart persvarstyti iš pirmo žvilgsnio paprastus sprendimus ar kaip įstengti padaryti kelis darbus ir tuo pat metu valytis dantis. Neįmanoma įsivaizduoti, kad galvoje nuolat tiks nerimo bomba; tačiau tikrai žinai, kai ji ten įtaisoma. Tapti mama ar tėčiu – vienas iš radikaliausių ir dramatiškiausių suaugusio žmogaus gyvenimo pokyčių.

1968 m. sociologė Alice Rossi paskelbė straipsnį, kuriame išsamiai išanalizavo šią pereiną. Tekstą ji pavadino paprastai: „Per-eiti prie tėvystės“ („Transition to Parenthood“). Pasak sociologės, prieš vedybas paprastai būna romantiškas asistavimo laikotarpis, prieš darbą – profesinė praktika (pavyzdžiui – rengiantis tapti slaugytoja). Tačiau prieš vaiko gimimą nebūna nieko panašaus – kūdikis tiesiog atsiranda, „trapus, paslaptingas ir visiškai priklausomas“.

Tuo metu tai buvo radikalus teiginys. Rossi laikais mokslininkus labiausiai domino tėvų daroma įtaka vaikams. O Alice siūlė pažvelgti iš priešingos pusės ir tuomet užduoti tuos pačius klausimus. Kaip tėvystė veikia *suaugusiuosius*? Kaip vaikų gimimas keičia *motinos ir tėvo* gyvenimus? Praėjo 45 metai ir mes vis dar ieškome atsakymų į juos.

PIRMĄ KARTĄ APIE TAI SUSIMAŠČIAU 2008 m. sausio 3-įją, kai gimė mano sūnus. Tačiau gilintis į temą pradėjau po dvejų metų, rašydama straipsnį žurnalui *New York*. Jis nagrinėjo vieną iš paradoksaliausių socialinių mokslų atradimų: tėvai nėra nė kiek laimingesni nei žmonės, neturintys vaikų, o kai kuriais atvejais net kur kas nelaimingesni.

Ši išvada prieštarauja mūsų esminiams instinktams, tačiau ji suformuluota kone prieš 60 metų, dar iki Rossi tyrimo! Pirmasis toks tyrimas pasirodė 1957 m., o juk tais laikais tradicinė šeima buvo be galo garbinama. Studija vadinosi *Tėvystė kaip krizė (Parenthood as Crisis)* ir jos autorius vos per keturis puslapius įstengė sugriauti vyravusią ortodoksinę poziciją. Jis teigė, kad vaikai *silpnina* santuoką, o ne ją stiprina, ir citavo apklausoje dalyvavusią motiną. „Mes žinojome, iš kur atsiranda vaikai, bet nežinojome, *ką iš tiesų reiškia jų turėti* [išskirta – straipsnio autoriaus].“ Toliau jis išvardijo skundus, pateiktus tyrime dalyvavusių motinų:

Nemiga (ypač pirmaisiais mėnesiais); chroniškas nuovargis ar išsekimas; beveik neišvengiamas įkalinimas namuose, dėl to stipriai nukenčia socialiniai ryšiai; sumažėjęs pasitenkinimas ir pajamos, gautos dirbant už namų ribų; papildomas skalbimas ir lyginimas; kaltė, jog nesi „gera motina“; būtinybė rūpintis kūdikiu dieną ir naktį, septynias dienas per savaitę; prievolė atsisakyti įprastų namų ruošos standartų; nerimas dėl išvaizdos (padidėjęs svoris po nėštumo ir pan.).

Tėčiai į skundų sąrašą pridėjo padidėjusią ekonominę įtampą, su mažėjusį sekso kiekį ir „bendrą nusivylimą tėvo vaidmeniu“.

1975 m. dar vienas revoliucinis tyrimas parodė, kad motinos, šeiminkaujančios ištuštėjusiame lizde, iš kurio išskrido suaugę vaikai, anaiptol ne tokios nusivylusios, kaip iki tol tradiciškai buvo priimta manyti. Atvirksčiai – jos *laimingesnės* nei mamos, kurių atžalos iki šiol gyvena su jomis. Devintajame dešimtmetyje moterys pradėjo masiškai veržtis dirbti, ir sociologai padarė išvadą, kad darbas iš esmės yra palankus faktorius moters gerovei, tačiau vaikai sumenkina jo pozityvų efektą. Per ateinančius du dešimtmečius išaiškėjo tikslesnis vaizdas: kelios studijos patvirtino, kad vaikų faktorius labiau (neigiamai) veikia motinų nei tėčių psichologinę sveikatą ir turi daugiau įtakos vienišiams tėvams nei susituokusiems.

Ir psichologai bei ekonomistai vis dažniau prieina prie panašių išvadų, net jei jų tyrimo objektai visai kiti. 2004 m. penki mokslininkai, tarp kurių buvo ir Nobelio premijos laureatas, elgsenos ekonomikos specialistas Danielis Kahnemanas, Teksase atliko tyrimą, kokia veikla teikia didžiausią pasitenkinimą 909 dirbančioms moterims. Vaikų priežiūra užėmė šestą iš devyniolikos pozicijų: po maisto ruošimo, televizoriaus žiūrėjimo, galimybės patsinausti, apsipirkimo, *namų ruošos darbu*.

Berklio ir San Fransisko universitetų tyrėjas Matthew Killingsworthas neseniai nustatė, kad kai kalbama apie žmones, su kuriais tėvai mieliausiai leidžia laiką, vaikai atsiduria gana žemose pozicijose. Interviu telefonu jis man aiškino: „Bendrauti su draugais yra geriau nei leisti laiką su sutuoktiniu; bet su juo geriau nei su kitais giminaičiais; su šiais bendraujama mieliau nei su pažįstamais. Pastarųjų draugija yra geriau nei tėvų; su tėvais geriau nei su vaikais, o šie prilyginami nepažįstamiems žmonėms.“

Be abejonės, tokios išvados erzina ir skatina susimąstyti. O ir viso vaizdo jos neapėpia. Tyrėjai, mėginantys įvertinti specifines, vien tėvams būdingas emocijas, gauna visiškai kitokius – ir kur kas daugiau niuansų turinčius – atsakymus. 2008–2012 m. *Gallup* atliko tyrimus, kuriuose dalyvavo 1,7 mln. žmonių, ir, remdamiesi jų apklausomis, tyrėjai Angusas Deatonas ir Arthuras Stone'as nustatė, kad tėvai, turintys penkiolikmečių ar jaunesnių vaikų, dažniau patiria didžiausios *laimės* akimirklį, bet išgyvena daugiau ir nuopuolių. (Jie neseniai paskelbė tyrimo rezultatus.) O uždavę labiau su būtimi susijusius klausimus, tyrėjai išsiaiškino, kad tėvai patiria didesnę prasmingumo ir atpildo pojūtį – daugeliui iš jų tai ir yra svarbiausia.

Kitais žodžiais tariant, vaikai komplikuoja mūsų kasdienį gyvenimą, bet ir suteikia jam prasmės. Arba, kaip pasakė du mažylius turintis mano draugas: „Auginti juos – didelis džiaugsmas, bet jis reikalauja tiek pastangų.“

Kai kurie žmonės lengva ranka nuspręš, kad šiuos tyrimus apibendrina viena trumpa ir žiauri frazė: *vaikai padarys jus vargšais*. Bet aš manau, kad tiksliau skamba socialinių mokslų specialisto Williamo Doherty'o žodžiai: jis laiko tėvystę veikla, kuri reikalauja didelių investicijų, bet ir suteikia didelį atpildą. Ugdyti vaikus šiandien – visai kas kita nei kadaise. Ir galbūt tai viena iš priežasčių, kodėl kaina yra tokia milžiniška.

KAI KURIE IŠ SUNKIAUSIŲ tėvystės momentų niekada nesikeičia – pavyzdžiui, miego stoka; pasak Ontarijo karalienės universiteto mokslininkų, kai kuriose situacijose tai gali taip pabloginti mūsų sprendimus, it būtume girti – tik nemiegodami nenusižengiame įstatymui. (Kokį nuostabų pasiteisinimą siūlo tokia analogija.)

Šiuos ilgalaikius sunkumus verta panagrinėti smulkiau ir knygoje tam tikrai skiriama daug vietos. Vis dėlto man įdomu ir nauji aspektai, būdingi šiuolaikinei tėvystei. Be abejonės, susilaukus vaikų mūsų gyvenimas taip pat pasidaro gerokai sudėtingesnis nei iki tol, o mes vis dar neturime naujo bendrų rekomendacijų rinkinio, kuriuo galėtume remtis. Tokių normų stoka trikdo. Ir beveik visada yra tam tikro streso šaltinis ir individui, ir visai visuomenei.

Akivaizdu, kad daugybė tėvystės aspektų per pastaruosius dešimtmečius pasikeitė. Bet apskritai kalbant manau, kad trys pokyčių kryptys ją ypač komplikavo. Pirmiausia tai – galimybė rinktis. Ne taip jau seniai motinos ir tėvai neturėjo prabangos nei kontroliuoti šeimos dydį, nei spręsti, kada susilaukti vaikų. Jie taip pat nežvelgė į atžalas taip pagarbiai, nuolankiai, kaip mes, dabartiniai tėvai. Paprastai jie turėdavo vaikų, nes tai buvo įprasta arba padiktuota ekonominės būtinybės ar moralinės pareigos šeimai ir bendruomenei (dažnai dėl visų trijų priežasčių).

O šiandien vaikai dažnai vertinami kaip vienas iš didžiausių gyvenimo laimėjimų. Ir tėvystę žmonės vertina kaip bet kurį kitą ambicingą gyvenimo projektą – itin akcentuodami nepriklausomybės ir individualumo aspektus. Vaikai derinami prie kitų gyvenimo reikmių ir auginami pagal tėvams priimtina filosofiją. Iš tiesų daugelis žmonių net nesvarsto galimybės tapti tėvais, kol patys nenusprendžia, jog yra tam gerai pasirengę. 2008 m. 72 proc. koledžą baigusių moterų nuo 25 iki 29 metų dar neturėjo vaikų.

Galima sakyti, jog šiandien daugelis iš mūsų tapo uoliais savaistoriais projekto, kuriam senais laikais būtume buvę mobilizuoti kaip klusnūs šauktiniai. Ir dėl to patys turime kur kas didesnių

lūkesčių, ką vaikai turi mums duoti; mums jie atrodo kaip egzistencinės pilnatvės šaltinis, o ne tiesiog įprasta gyvenimo dalis.

Taip veikia stokos principas: mes pasirengę laikyti vertingesniu tai, kas reta, – ir tai, dėl ko turėjome sunkiai dirbti. (2010 m. daugiau kaip 61 500 vaikų išvysti pasaulį padėjo dirbtinio apvaisinimo technologijos.) Kaip rašė raidos psichologas Jerome'as Kaganas, kai šeima taip skrupulingai planuojama, „kūdikui neišvengiamai suteikiama kur kas daugiau svarbos nei tuomet, kai tėvai turėjo pustuzinį vaikų, o kai kurie iš jų gimdavo itin nepalankiu metu“.

Dažnai šis pokytis interpretuojamas smerkiamai: girdi, šiuolaikinei tėvytei būdinga per didelė savimeilė. Vis dėlto galima tai vertinti ir palankiau: daugelis nūdienos tėvų, atidėdami vaikų gimimą, kur kas geriau supranta, kokios laisvės turės atsisakyti.

ANTRA PRIEŽASTIS, kodėl šiandien tėvystė tapo kur kas komplikutesnė, – vis sudėtingesnis mūsų *profesinis* gyvenimas. Darbo valandos nesibaigia peržengus namų slenkstį ir nusispyrus batus: išmanieji telefonai toliau skamba, namų kompiuterio ekranas švyti. O dar svarbiau tai, kad moterys visiškai įsiliejo į darbo rinką: dauguma mamų šiandien dirba – ir tai radikaliai pakeitė namų gyvenimo taisykles. 1975 m. dirbo 34 proc. moterų, turinčių vaikų iki trejų metų. 2010 m. jų padaugėjo iki 61 proc.

Šitos moterys įsigudrina parnešti namo šoninės, ją apkepti, patiekti pusryčiams, o iš riebių likučių sumeistrauti žvakes vaikų moksliniams projektams. Tačiau vis dėlto niekas nežino, kaip tokiomis sąlygomis deramai priiimti tėvų pareigas. Prie naujų realiųjų neprisitaikiusi nei vyriausybė, nei privatus verslas, ir visa našta vėl paliekama pačioms šeimoms. Aišku, šiuolaikiniai tėčiai daugiau laiko skiria vaikams nei jų pačių tėvai ir seneliai, bet ir jie neturi aiškių gairių, eina ieškojimų ir bandymų keliu (ir klaidų – šitai taip pat svarbu pastebėti). Moterys nežino, kaip turėtų

elgtis – ar būti dėkingos už gaunamą paramą, ar piktintis dėl pagalbos, kurios negauna; o vyrai iš visų jėgų stengiasi perimti tokią pat gyvenimo ir darbo pusiausvyros strategiją, kokią jau įvaldžiusios jų žmonos. Juolab kad dabar jau ir iš jų tikimasi, kad pasirodys mados šventėje *Gymboree**.

Logiška, kad šeimos gyvenimas tampa vis sunkesnis. Ir neatitiktinai šiandien ir vyrai, ne vien moterys, pasirengę būti Ermos Bomberick įpėdiniais (ši nuostabi šeimos gyvenimo satyrinė buvo populiari mano motinos laikais). *Eik, po galais, miegoti!* (*Go the F**k to Sleep*) parašė vyras. Komikas Louisas C. K. – taip pat vyras – kaip niekas kitas taikliai atskleidė, kaip jaučiasi tėčiai ir mamos, kai atžalos neatstoja nuo jų nė akimirką. „Kai mano vaikai buvo maži, – pokštavo jis 2011 m. per Tėvo dieną, – aš nuo jų slėpdavausi. Norite žinoti, kodėl jūsų tėtis taip ilgai sėdi tualete? *Todėl, kad nėra tikras, ar nori juo būti.*“

TAČIAU, MANO GALVA, užvis labiausiai mūsų tėvystės patirtį pakeitė trečioji priežastis. Kalbu apie tai, kaip radikaliai pasikeitė vaikų vaidmuo ir šeimoje, ir visuomenėje. Nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos pats vaikystės institutas tapo visiškai kitoks.

Šiandien mes sunkiai dirbame stengdamiesi apsaugoti jaunąją kartą nuo gyvenimo negandų. Tačiau beveik per visą mūsų šalies istoriją buvo kitaip – dirbo vaikai. Tautos priešaušryje jie rūpinosi broliais ir seserimis, liejo prakaitą laukuose; atėjus pramonės perveršmui – plūso šachtose ir audinių manufaktūrose, gamylose ir konservų fabrikuose, pardavinėjo prekes gatvėse. Laikui bėgant, reformatoriams pavyko išgyvendinti vaikų darbą, bet viskas keitėsi lėtai. Ir tik grįžus Antrojo pasaulinio karo kareiviams, vaikystė virto tokia, kokią mes pažįstame. Šeimos ūkis nebesirėmė tarpusavio

* Tai populiari vaikų drabužių parduotuvė (čia ir kitur – *vert. past.*).

mainais (tėvai suteikia vaikams stogą virš galvos ir juos maitina, vaikai atsilygindami įdeda savo indėlį į šeimos biudžetą). Santykiai prarado simetriją. Vaikai nebedirba, o tėvai pluša dvigubai sunkiau. Vaikai, kadaise buvę mūsų samdiniai, šiandien – bosai.

Dauguma istorikų taip apibendrina šią transformaciją: kadaise vaikai *būdavo naudingi*, šiandien juos reikia *globoti*. Sociologė Viviana Zelizer formuluoja kur kas aštriau. Ji sako, kad vaikai šiandien yra beverčiai ekonominiu požiūriu ir neįkainojami – emociniu.

Šiandien tėvai investuoja į vaikus kur kas daugiau – kalbant ir apie emocijas, ir apie finansus – negu bet kada. Praleidžia daugiau laiko su atžalomis nei tuomet, kai jų darbo diena baigdavosi penktą vakaro, o dauguma moterų išvis nedirbdavo. Ir, be abejonės, valandos su vaikais yra skirtos tik jiems. Ir vis dėlto gimdytojai nėra tikri, ko tiksliai iš jų *reikalauja* naujosios pareigos.

Tėvystę galima laikyti atskira veikla, net – profesija, bet jos galutiniai tikslai toli gražu nėra aiškūs. Vaikai nebėra turtas ekonomine prasme, taigi vienintelis būdas subalansuoti biudžetą (jei jau tęsiame buhalterinius palyginimus) – vertinti juos kaip *būsimuosius* finansinius aktyvus, reikalaujančius labai didelių investicijų (ir, žinoma, tikėjimo).

Ir jei jau šiandien tikime, kad jaunoji karta – neįkainojama emocinė vertybė, tėvai taip pat atsako už savo sūnų ir dukrų *psichologinę* savijautą. Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, jog tai pagirtinas tikslas. Tačiau labai miglotas ir – ne itin pasiekiamas: išugdyti vaiko pasitikėjimą savimi, – toli gražu ne tas pats, kaip išmokyti jį skaityti ar pačiam pakeisti automobilio padangą.

ŠI KNYGA BANDO sistemingai, etapas po etapo, problema po problemos apžvelgti tėvystės patirtį ir padėti suformuluoti (o kai kuriais atvejais – ir įvertinti skaičiais), kas šiuolaikiniams tėvams jų gyvenime atrodo sudėtingiausia.

Štai kad ir minėtas pavyzdys: nepakenčiami, begaliniai Andžės ir Elio konfliktai. Mokslininkai tyrinėjo tokius mamų ir vaikų santykius daugiau kaip 40 metų. 1971 m. trejetas Harvardo universiteto specialistų penkias valandas stebėjo devyniasdešimt porų: mamas ir jų tik pradėjusius vaikščioti vaikus. Paaikšėjo, kad vidutiniškai kas tris minutes motinos duoda vaikui komandą, draudžia ką nors daryti ar ko nors pareikalauja (dažnai – nepagrįstai ir irzliu tonu). O jų vaikai savo ruožtu paklusdavo 60 proc. nurodymų. Visai nepanašu į tobulą receptą, kaip išlaikyti sveiką protą, ar ne?

Yra kur kas daugiau tyrimų, padedančių paaikškinti, kodėl šiuolaikiniai tėvai jaučiasi kaip tik taip. Savo knygoje pamėginau visus juos susieti, remdamasi gausybe medžiagos iš įvairiausių šaltinių. Studijavau sekso apklausas ir grafikus, matuojančius miegą; skaičiau knygas apie dėmesio koncentraciją ir apžvalgas apie išsiblaškymą; gilinausi į vedybų istorijas ir vaikystės kronikas; nagrinėjau daugybę labai įdomių studijų, kuriose užfiksuoti įvairūs procesai, pavyzdžiui, kada paaugliai labiausiai konfliktuoja su tėvais (tarp 8 ir 9 klasės) ir kuri gyventojų grupė išgyvena didžiausią prieštarą tarp profesinio ir asmeninio gyvenimo (tėčiai). Stengiausi atskleisti, kaip visa tai pasireiškia realių šeimų gyvenime, jų virtuvėse ir miegamuosiuose, važiuojant į darbą automobiliu su kaimynais ar tvarkantis namuose ir rūpinantis kasdieniais reikalais.

KELETAS PERSPĖJAMŲJŲ ŽODŽIŲ

Nuoširdžiai tikiuosi, kad tėvai skaitys šią knygą norėdami geriau suprasti save, ir – ją perskaitę – nebebus tokie kritiški sau. Rašydama neketinau pateikti jokių praktinių patarimų, kaip auginti vaikus. Jei gana atidžiai ir ilgai vartysite jos puslapius, galbūt patys ir atrasite vieną ar kitą idėją. Tačiau tai nėra mano pagrindinis tikslas. Ši knyga – ne apie vaikus. Ji – apie tėvus. Neščiosios vadovas *Ko tikėtis, kai laukiesi* gali apibūdinti pokyčius, lydinčius

nėštumą. Bet kokių pokyčių galima tikėtis, kai jūsų vaikams treji, devyneri ar penkiolika? Kai atžalos grasinasi radikaliai pakeisti jūsų santuoką, jūsų profesinį gyvenimą, draugystę, jūsų siekius, pačią savastį?

Dar vienas svarbus įspėjimas: ši knyga – apie vidurinę klasę. Kai kurios joje minimos šeimos verčiasi sunkiau, kitos – lengviau, bet visi susiduria su sudėtingomis ekonominėmis realijomis: socialiniai darbuotojai ir darbininkai, gydytojai ir saugos sistemų montuotojai. Aš skiriu ne tiek jau daug vietos elito problemoms, nes jos nėra tipiškos (galima sakyti, visi vaikai šioje knygoje lanko valstybinę mokyklą). Taip pat neskiriu daug dėmesio ir itin skurdžiai gyvenantiems, nes nepasiturinčių tėvų problemų auginant vaikus negalima vertinti atskirai. Jos neatsiejamos nuo kasdienio poreikio išmaitinti save ir savo vaikus ir parūpinti jiems pastogę. Kaip pastebi daugelis autorių – pavyzdžiui, Judith Warner knygoje *Perfect Madness: Motherhood in the Age of Anxiety* (*Tobula beprotybė: Motinystė nerimo amžiuje*) – nepasiturintiems tėvams turi būti skirta visai kitokia knyga, ir tikrai ne viena.

ĮVAIRIOS TĖVYSTĖS STADIJOS yra labai skirtingos (tik pradėjusio vaikščioti kūdikio sukurtas chaosas visai nepanašus į neviltį ir baimę, kurias parūpina paaugliai). Todėl knygą formavau chronologiniu principu.

Pirmame ir antrame skyriuose daugiausia dėmesio skiriama dviem dalykams, kurie labiausiai keičiasi kūdikiui gimus: visiškai išnykstantis mūsų autonomijos pojūtis ir santuoka, kurios ritualai ir taisyklės staiga sugriūva. Trečias skyrius kalba apie tą neprilygtamą džiaugsmą, kurį dovanoja mažyliai. Ketvirtame rašoma apie tėvystės viduramžį – daugiausia apie pradinės mokyklos metus. Tuomet tėvai pajunta didžiulį spaudimą parengti vaikus gyventi

šitame konkurencijos kupiname pasaulyje, o popietės ir savaitgaliai skiriami begalinei užklasinei veiklai.

Penktame skyriuje daugiausia nagrinėjami paauglystės metai, apie kurių poveikį tėvams diskutuojama per mažai. Mes dabar taip ilgai gyvename kartu su vaikais ir jais rūpinamės iki pat biologinės metamorfozės, kol jie patys virsta suaugusiais. Ir apie šią nepatogią situaciją rašoma labai nedaug, literatūros šia tema beveik nėra. Kas itin keista, ypač turint omenyje, kad tėvai tuo pat metu irgi patiria didelius gyvenimo pokyčius, kaip antai menopauzę ir galimą profesinės karjeros pabaigą ar kaitą.

Bet mano tikslas – ne tik gilintis į tėvystės sunkumus. Apie *didįjį atpildą*, kaip tai vadina Williamas Doherty, taip pat verta kalbėti ir jį analizuoti, tiesiog jį labai sunku išmatuoti. Prasmė ir džiaugsmas paprastai praslysta per socialinių mokslų akį. Neigiamus aspektus charakterizuoti yra tiek žodžių, o štai apibūdinti laiką ir erdvę pranokstančią būseną epitetu dažnai pritrūksta. Taigi šeštame, paskutiniame, šios knygos skyriuje svarstau, ką reiškia auginti vaikus, žvelgiant iš platesnio gyvenimo konteksto – ką reiškia justis džiaugsmą, ką reiškia atsisakyti savęs, kad galėtum atlikti savo priedermę. Ir tiesiog pasakoju įvairias istorijas, dalijuosi prisiminimais, padedančiais geriau suprasti ir atskleisti savasties viziją. Juk esame visų mūsų patirtis, sudėta į vieną, o auginti vaikus – nepaprastai svarbus tos savasties elementas, formuojantis žmogaus asmenybę. Kai kuriems iš mūsų gal net svarbiausias.